

Sicilien

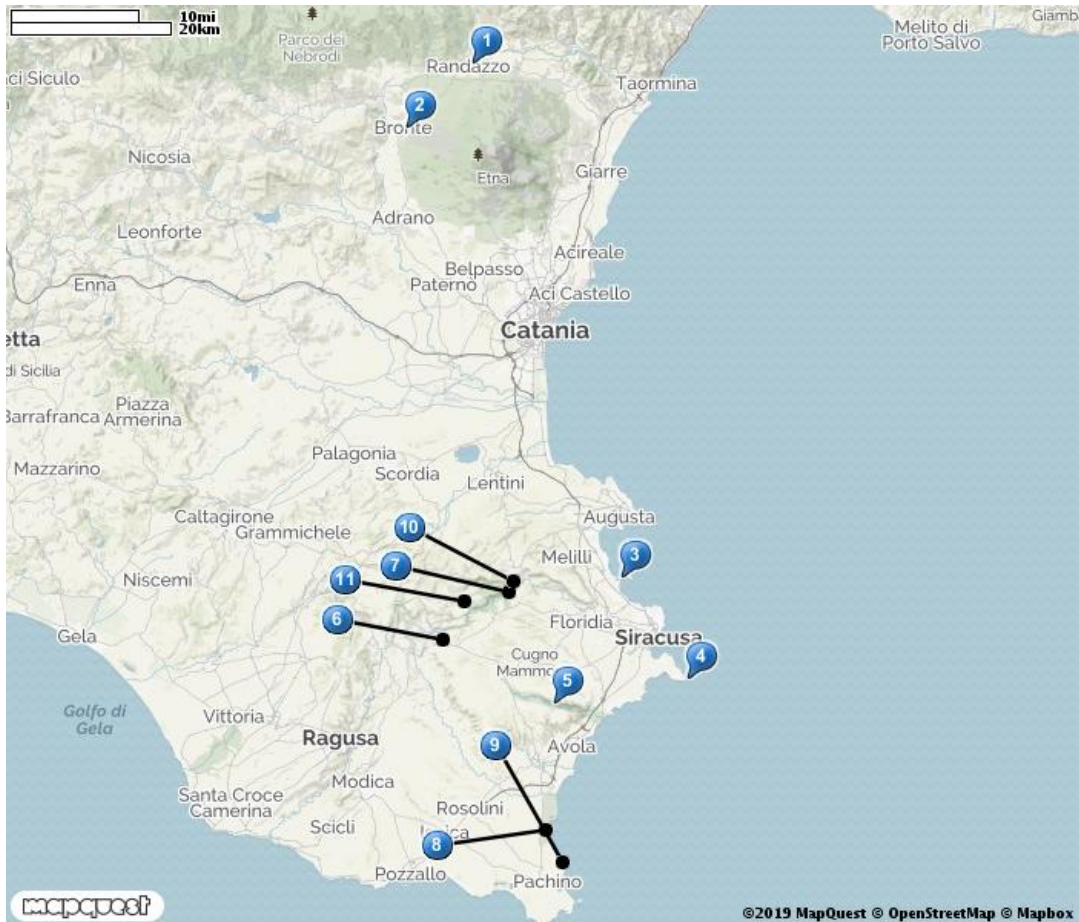
29 mars – 4 april 2019

AVIFAUNA
NATURRESOR

Pav Johnsson

SICILIEN

1. Randazzo
2. Bronte
3. Saline di Priolo
4. Capo Murro di Porco
5. Cava Grande
6. Palazzolo
7. Pantalica
8. Vendicari
9. Marzamemi
10. Necropolis di Pantalica
11. Valle dell'Anapo

DELTAGARE

Inger Runeson
 Mats Runeson
 Susanne Wiborg Klingstedt
 Christer Klingstedt
 Eva Åkerblom
 Olof Åkerblom
 Elisabeth Lyhagen
 Roland Lyhagen
 Ann-Kristin "Anki" Johansson
 Margareta Arneke
 Per-Lennart Olausson

RESELEDARE

Pav Johnsson, Össby

RESRUTT

- 29/3** Gemensam flygresa från och med Amsterdam. Avärd från flygplatsen i Catania vid 17 tiden. Transfer till hotell Etna Quota Mille utanför Randazzo.
- 30/3** Gryningsskådning inte långt från hotellet. Efter frukost utforskades Etna, byn Randazzo och på kvällen jordbrukslandskap i närheten av Secaró. Natt utanför Randazzo.
- 31/3** Morgon i bergen utanför Randazzo. Stopp utanför Bronte, efter glasstopp vidare transport till Saline di Priolo. Inkvartering i resans andra boende söder om Syrakusa i Pozzo di Mazza, där-efter kvällstur till Capo Murro di Porco.
- 1/4** Heldag i bergen längs ravinen Cava Grande. Lunch i Palazzolo Acreide, därefter besök i den blomsterrika ravinen Valle dell'Anapo. Natt i Pozzo di Mazza.
- 2/4** Fågelskådningsdag med besök i våtmarksområdet och naturreservatet Vendicari, där-efter lunch i Marzamemi och därefter eftermiddag i Syrakusa och Ortigia – den äldsta delen av staden. Natt i Pozzo di Mazza.
- 3/4** Ännu en dag i bergen. Återbesök vid Cava Grande, men denna gång västra sidan av ravinen och ett slumpmässigt funnet område av rang nära Pantalico. En fin sista eftermiddag vid Necropolis di Pantalica. Natt i Pozzo di Mazza.
- 4/4** Transport till Catania för hemresa via Amsterdam.

OMSLAG. Smyckesofrys *Ophrys fuciflora* subsp. *biancae* från Cava Grande del Cassibile 1/4. Orkidén representerar väl den komplexa taxonomin bland orkidéer i allmänhet, och ofryssläktet i synnerhet. Den räknas nämligen av somliga som en egen art *O. bianca*, av andra som en underart till *O. oxyrhynchos*. Som om det inte vore nog väljer en del av de som för den till *O. fuciflora* att skilja subsp. *biancae* från subsp. *oxyrhynchos*, andra slår ihop dem. I bakgrunden representant ur det även det knepiga och på Sicilien mycket artrika släktet snyltrötter *Orobanche*. Här handlar det sannolikt om en klöversnyltrot *O. minor*. Foto: Pav Johnsson

På väg mot Palazzolo Acreide fick Andrea syn på en sicilienofrys i väggkanten. Foto: Pav Johnsson

INLEDNING

Detta var AviFaunas andra resa till Sicilien, men den första med orkidéer som huvudattraktion. Även om rutten planerades efter orkidéerna i första hand besöktes också några riktigt fina fågellokaler. Därtill fick vi uppleva flera platser med en fascinerande antik kulturhistoria. Naturen var storslagen och maten helt fantastisk. Två dagar tillbringades kring Europas högsta aktiva vulkan Etna, som till vår glädje höll sig lugn under vårt besök. Vi besökte tallskogar, olika former av bergslandskap och såg sicilianska stjärtnesor och kärlväxter unika för Etnas sluttningar. Två tredjedelar av vistelsen var förlagd till en vackert belägen agriturismo söder om staden Siricusa på den sydöstra delen av Sicilien. Här besöktes fågelrika våtmarker och plåtåer med branta dalgångar. Vi noterade ändå drygt 100 fågelarter och åtminstone 27 taxa orkidéer. Vi får inte heller glömma de pistageodlingar, glassbarer, bronsåldersgravar, charmiga fiskebyar och barockstäder som vi också hann uppleva.

RESEDAGBOK

Fredag 29 mars

Resan startade på seneftermiddagen/kvällen på flygplatsen i Catania även om hela gruppen möttes redan på flygplatsen i Amsterdam! Transport till vårt boende, Etna Quota Mille, ett "agriturismo", eller mer precis ett så kallat "masseria" (gammal restaurerad gård omgjord till hotell med lokalt producerad mat) i Randazzo. En fantastisk middag väntade redan första kvällen och utanför ropade åtminstone tre dvärguvar.

Ständigt pyrande Etna. Foto: Pav Johnsson

Lördag 30 mars

Dagen inleddes med att de som önskade före frukost fick en stunds fågelskådning i närheten av vårt boende. En timmes span efter siciliansk stenhöna blev fruktlösa, men mycket annat fint siktades, som häcksparv, rödstrupig sångare och trädlärkor, samt en förbryllande blomma, som så småningom visade sig vara saffranskrokus! Efter en fulländad frukostupplevelse och en första kontakt med den för trakten så typiska pistagecrèmen utforskade vi de dramatiska landskapen runt vulkanen Etna. En kungsörn och etnaginst siktades från vägen, men att stanna var svårare. Ett första stopp kunde ske efter en kurva där landskapet allt mer övergick i skog. Här kunde resans första orkidé, Romeo och Julia, bockas av under en äkta kastanj, som gjorde makrofotograferandet en smula ansträngt. Här försökte vi också sätta namn på ett antal nya botaniska bekantskaper, som änkeiris och kronfibbla, och några försökte fota en ung västlig smaragdödlä. När vi sedan började avverka höjdmeter nådde vi en skog med den lokala rasen av svarttall *Pinus nigra ssp laricio*. Ett av träden utmärkte sig som Siciliens äldsta och grövsta tall, men var hårt ansatt av smedbock. En brandkronad kungsfågel visade sig från sin bästa sida innan vi rullade vidare. Vid ett tämligen ungt lavafält siktades den första etnabjörken, italiensk murödlä och en av de tidigaste kolonisatörerna – spretig påskrislav *Stereocaulon vesuvianum*. Vi tog oss upp till en platå där etnamåra, etnave-del, etnaberberis, och Rolands efterlängtrade etnaviol kunde också hittas, om än bara i knopp. En vacker hane av klippsparv visade sig fint från toppen av en snölega, och några förundrades över hur framgångsrikt mistlarna här lyckades parasitera svarttallarna. På väg ned stannade vi till vid en friluftsanläggning där Andrea berättade att den för Sicilien unika rasen av mindre korsnäbb var närmre besläktad med de afrikanska korsnäbbarna i Atlasbergen (*polyogyna*-gruppen) än några europeiska populationer. Efter bara en liten stund satt plötsligt en förmodat ung hane och sjöng i en av de högsta tallarna

och kunde studeras i tubkikare i flera minuter. Näbben var uppenbart kraftigare än hos våra inhemska motsvarigheter, säkerligen en anpassning till de här helt dominerande svarttallarna. Vårt påtänkta lunchcafé var stängt varför vi fick åka tillbaka ända till Randazzo, samhället nedanför vårt boende, för att fylla våra magar. Från en liten snabbköpsbutik fick vi med oss bröd, lokala ostar, prosciutto, grillade grönsaker och oliver i olja, allt i en kvalitet i klass med de i den finaste delikatessbutik hemmavid. Maten avnjöts i utkanten av den gamla staden med utsikt över en dalgång där några fågelarter som klippsvala och blek tornseglare kunde studeras, den senare i pedagogiskt sällskap med ett stort antal vanliga tornseglare. På väg tillbaka till minibussarna fick Andrea syn på en tjugig hane av blåtrast på ett hustak. Den försvann tyvärr kvickt, men det tog bara Andrea några vislande toner, så var han tillbaka till sitt revir! Dagens sista stopp blev i en dal näsa Cecaró, där ett av Siciliens få slagfalkspar häckat under några år. Under deras boklippa hade uppenbarligen ett grävarbete påbörjats vilket fick en förtvivlad Andrea misstänka att en redan hårt trängd art, enligt Andrea "most likely to get extinct in Europe", utsatt ännu ett bakslag. Vi fick nöja oss med tofslärkor, kohägrar, sjungande korsparvar och en kvickt försvinnande minervauggla, samt italiensk munkhätta och en lång rad andra nya, men tämligen triviala botaniska bekantskaper. Natt i Randazzo efter ännu en festmåltid. Flerrätters middagar som varade åtminstone två timmar, med antipasti, pasta och dolce skulle vi bli bortskämda med under hela resan.

Söndag 31 mars

Eftersom vi under natten gått över till sommartid kom vi iväg tidigt nog för att hinna med lite fågelskådande och botaniserande vid platsen för stenhönan, som fortsatt både var tyst och osynlig. Dock gav promenaderna i området en hel del spännande och orkidélistan kunde utökas med bleka pricknycklar, pricknycklar, göknycklar (med längre sporre än hemma) och den nära släktingen *A. longicornu*. Här fick vi också se vår första italienska hålrötsfjäril, eller Italian Festoon, en riktigt vacker fjäril som ser ut som ett litet konstverk i sig själv. Vi fortsatte att på fina vägar runda Etna när Andrea plötsligt stannade för ett par sicilianska stjärntmesar som passerade framför minibussen. Denna form av stjärntme är inte minst utseendemässigt tämligen homogen och särskild från den kontinentala rasen. En framtida split, kanske? Inom kort återfann vi dem och fick se de murrigt tecknade men ack så söta fåglarna leka följa John i buskarna i väggkanten, där också en Nettle-tree Butterfly flög omkring. Nästa stopp blev en liten skogsdunge utanför den lilla staden Bronte. Här hoppades vi utöka både fjärils- och fågellistan, men utbytet blev tämligen magert, även om platsen i sig var vacker. Några gäckande härfåglar, en mer samarbetsvillig trädgårdsträdskrypare och några hemifrån välbekanta svingelgräsfjärilar, aurorafjärilar och en tostebåvinge visade sig dock, liksom en rätt så oblyg gulhämpling. Nästa stopp blev på en gelateria där stadens stolthet – pistage – kunde testas i olika former. Glassen var kort sagt gudomlig. Vi fick med oss en bricka med nygjorda arnancini, en siciliansk specialitet. Enklast förklarad som friterade bollar med olika slags risottofyllning. Nu lämnade vi Bronte, med sina vidsträckta odlingar med troll-

hasselliknande pistageträd och sträckkörde mot sydost och Syrakusas gamla saliner – idag fågelreservat. Här åt vi våra arancinis och därefter fanns något för såväl fågel-skådare som botaniker och för de som föredrar blandkost! I fågelväg utmärkte sig närkontakt med svartbent strandpiprare, flamingo och styltlöpare från ett gömsle. På håll kunde också sandtärna, långnäbbad mås och flera arter simväder räknas in, och i snären visade pungmes, gräsångare och högljudda cettisångare upp sig. Italian Pond Frog hördes och sydliga citronfjärilar, tårakacior, hampsnyltrot, harsvans (gräs) och *Iris planifolia* sågs från stigen. Några gjorde en kort promenad vid havet och såg de första ilandflutna torkade bollarna av sönderripade blad av *Posidonia oceanis* – Medelhavets minskade motsvarighet till vår bandtång (ålgräs). Alldeles utanför kustlinjen bidrar de sjögräsängar som utgör mycket viktiga yngelkammare för fiskrekryteringen. Sen var det dags att inkvarera oss i vårt nästa Agriturismo: Pozza di Mazza, lantligt beläget mitt bland odlingarna av citron, kronärtsskockor och växthus med auberine. Vi gav oss strax iväg mot den vackra udden och fyren Capo Murro di Porco. Här växte låga skogar av europeisk dvärgpalm – kontinentens enda ursprungliga palmart, och i ett träsk rastade en skogssnäppa och ett stort antal gulärlor av olika raser, de flesta lite överraskande tillhörande den östliga rasen *feldegi*. På håll hördes en tjockfot, ett läte som vi sen även kunde höra efter mörkrets inbrott från vårt boende. Pav skyttade kort en rödnäbbad trut som passerade, men gladdes än mer åt den fläckiga valsskink han hittade under en sten. Dags för hemfärd och ännu en god middag med mängder av antipasti samt en citroncrème till efterrätt som vi sent ska glömma!

Sydlig hålrötsfjäril, en italiensk endem, var en inte ovanlig skönhet uppe i bergssluttningarna. Foto: Pav Johnsson

Måndag 1 april

Denna dag skulle bli en heldag i medelhavsorkidéernas fulla färgskala! Vi inledde dagen med att på slingrig väg ta oss inåt landet en liten bit, uppför på slinriga vägar. Strax var vi uppe på en plåtå, på den västra sidan av ravinen Cava Grande del Cassibile, hädanefter kallad Cava Grande. Per omgående, vid första stoppet kunde gul ofrys räknas in, även av den lokala formen *sicula*, som skulle visa sig vara mycket vanlig. Vi fortsatte vår färd, med flera stopp längs vägen, inte minst då skarpögde Andrea från förarplats hittade något i väggkanten. Även en hane av östlig medelhavssstenskvätta (numera räknad som egen art) hittades, men bara några såg den hane av stäpphök som passerade alldeles framför minibussarna. Vid en första promenad ut i det steniga och kalkpåverkade beteslandskapet kunde många nya orkidéer bockas av,

som fjärilsnycklar, spökyxne, toffel-, spegel-, spindel- och smyckesofrys, två arter Serapias och den första av totalt fyra endemiska landsnäckor! Även den endemiska sicilianska murödlan visade sig för första, men verkligen inte sista gången under resan. Ett stopp längre fram medgav fina näröbsar på glasögonsångare och ytterligare orkidéer, däribland den endemiska toffelofrys, praktofrys och småblommiga satyrnycklar. Pav gladdes (!) åt ett hastigt möte med en mörk form av gulgrön pisknok. Vid nästa stopp fann vi en fantastisk yta med mindre hårt betetryck, där den endemiska *Iris pseudopumila* satte färg på landskapet, och, skulle det visa sig, resans tredje Serapias påträffades. Kraftigt efter i vårt tidsschema tittade vi en fantastisk vy över dalgången och den bortre sidans märkliga uthuggna gravar. Därefter gav Andreas kryptonitblick ett nödvändigt stopp för att bocka av resans första sicilienofrys i väggkanten! Lunchen intogs i barockstaden Palazzolo Acreide på det prisbelönta kaféet Corsino, där oslagbara arancinis med diverse fyllningar testades, liksom lokalt producerad choklad av högsta kvalitet. Mätta och belåtna tog vi en kort stadsvandring i den spännande staden med groteska barockhuvuden prydan de gamla husen. Eftermiddagen tillbringades i den blomsterrika ravinen Valle dell'Anapo. Här började vårt utforskande av ofrys bli riktigt jobbigt, med otaliga varianter av brun ofrys, smyckes- och spindelofrys, och med stor sannolikhet ett antal korsningar. En överblommad jättebockoxne var mindre besvärlig att artbestämma, och i överlag var floran mycket intressant att beskåda på denna vackra plats. Tillbaka i Pozzo di Mazza tittade i vanlig ordning antipasti, pasta och dulce, och husets egna dessertvin och mandellikör, för de som så önskade.

Tisdag 2 april

Efter frukost bar det av söderut. Men innan dess hämtade vi av ett härligt hopplock av lite olika sicilianska delikatesser på närmsta fik. Det fuskas inte på maten, även om de var lite glömska utifrån exakt vad vi hade beställt. Denna dag innebar mycket fågelskådning. Efter att ha fått en skytt av resans andra stäpphökshane längs vägen var vi strax framme vid dagen till ära skolelevsfrekventerade naturreservatet Vendicari. Från gömslet och längs spången sågs ett stort antal våtmarksfåglar: flamingo, skedstork, silkeshäger, ägretthäger, brushane, och årets första rörsångare sjöng från en vassrugge. När vi lämnade lagunen för stranden möttes vi av mängder av uppspolade bollar av *Posidonia oceanica* och ruinen från en gammal fabrik för hantering av gulfenad tonfisk, inspelningsplats från filmerna om kommissarie Montalbano. Och med ett torn i närheten med anor tillbaka till medeltiden. Det fanns även ett litet museum med spridda skurar av gestaltning av områdets biodiversitet, men främst om livet kring den krävande fångsten av tonfisk. På väg tillbaka kunde bland annat sandtärna, årtå och fiskgjuse läggas till artlistan. Vår medhövda lunch intogs vid torget i den pittoreska fiskebyn Marzamemi, och i vanlig ordning kaffe på maten, och för somliga pistagesorbet. En rödhuvad trut, mindre strandpipare och svarthuvad mås dök upp och försvann över våra huvuden fortare än kvickt, medan Pav roades av att detaljstudera eremitkräftor i vattnet. Det hade nu blivit tidig eftermiddag och vi beslöt att vända norrut igen för att lägga eftermiddagen i Syrakusa och den anrika äldsta stadsdelen Ortiga. Här fanns mycket historia att uppleva, iscensatt och färgat av Andreas berättelseförmåga och kunskapsbank. Inte minst imponerade den mäktiga domkyrkan med kolonner från

ett tidigare grekiskt tempel vid torget Piazza Duomo. Men än mer imponerade var vi av att Andrea en stund innan hade lyckats med konsstycket att prata in oss i en för dagen stängd kyrka uppkallad efter stadens helgon Lucia, och där barockmålaren Caravaggio efter att en tid under tidigt 1600-tal här målade en gigantisk målning föreställande Lucias begravning. Vår stadsvandring fortsatte och medgav stopp för inköp både här och där. Innan vi for hemåt hann dagens tredje pistageglass avverkas av reseledaren.

I Cava Grande fanns *Muticaria syracusana*, en av fyra för Sicilien unika landsnigelarter vi såg. Foto: Pav Johnsson

Onsdag 3 april

Resans sista fulla dag innebar till en början återbesök ovan Cava Grande, men denna gång längs dess östra sida. Ett första stopp ovan de härifrån ej synliga bronsåldersgravarna innebar vandring genom ett böljande och vackert beteslandskap, men med rätt få nya bekantskaper. En sjungande häcksparv och den märkliga botaniska bekantskapen biskopsstav stack ut. Tanken var sedan att vi skulle fortsätta till ett av Sicilien, avseende orkidéer, mest diverse områden vid Pantalica, men det visade sig lättare sagt än gjort. En bro vi skulle ta oss över var avstängd, men av lokalbor fick vi tips om en alternativ väg – oro-

väckande smal och gropig. Det skulle dock visa sig leda oss till en av resans höjdpunkter. Plötsligt hade vi en sluttning på vänster sida med mängder av båda färgformerna av den endemiska iris vi beskådat två dagar tidigare. Vi stannade minibussarna och tog oss över stängslet. Här väntade resans i särklass mest intressanta orkidéblomning. Och vi fann platsen av en ren slump! Mängder av ofrysarter, däribland ett stort antal av den unika sicilienofrysen, spöknycklar, en ovanlig mörk variant av borstnycklar, och dessutom två valsskinkar under var sin sten. Medhavd lunchen intogs vid ett litet café för att sedan raskt fortsätta mot en fin blomsteräng i Pantalicaområdet. Förutom många trevliga orkidépriser fick vi också se blommande cyklamen. Vi fortsatte därefter mot Necropolis di Pantalica, en del av ett av UNESCO utsett världsarv. Detta består av omkring 4 000 mångtusenåriga synliga gravar eller begravningsplatser i nästan lika spektakulära branter som vid Cava Grande. Många botaniska och entomologiska upplevelser här också, med en kort men brant vandring längst ner i en ravin för att avsluta resan med en så märklig kombo som endemisk nässla, landsnäcka, en bysantisk kyrka skapad i en grotta och karaokesång på avstånd. Det blev ändå en mäktig avslutning på en mycket vacker plats, och hemma väntade en sista måltid med en kanske mer spektakulär än kulinariskt enastående matupplevelse, inkluderande en hemmagjord bläckfiskpasta.

Torsdagen 4 april

Sista dagen innebar osedvanligt tidig och snabb frukost, därefter en knapp timmes bilfärd till flygplatsen. Längs vägen noterades mest triviala fågelarter. I god tid anlände vi flygplatsen vid Catania och skildes från Andrea, med breda leenden.

Pav Johnsson

Gänget, med vår eminente guide Andrea Corso till vänster, minus reseledaren Pav, som höll i kameran.

ARTLISTA

VÄXTER

Venushår *Adiantum capillus-veneris*
Necropolis di Pantalica

En *Juniperus communis* subsp. *hemisphaericum*
Sågs bl.a. uppe på Etna 30.3

Juniperus oxycedrus
Vendicari 2.4

Aleppotall *Pinus halepensis*
Etna 30.3 och längs väg.

(korsikansk) svarttall *Pinus nigra* subsp. *laricio*
Etna 30.3.

Cembratall *Pinus cembra*
Längs vägen 30.3

Mjukakantus *Acanthus mollis*
På flera ställen, bl.a. Pantalica

Mastixbuske *Pistacia lentiscus*
vild släkting till pistageträdet. Vid sanddynorna i Vendicari 2.4

Jättestinkfloka *Ferula communis*
vanlig överallt

Oleander *Nerium oleander*
förvildad på flera ställen.

Etnaberberis *Berberis aetnensis*
Etna 30.3

Etnabjörk *Betula aetnensis*
Etna 30.3

Anchusa cretica
Oxtungesläktning, bl.a. sedd utanför Etna Quota Mille 30 och 31.3

Gurkört *Borago officinalis*
Sedd på flera ställen

Stor vaxblomma *Cerintho majus*
Sedd på flera ställen

Aethionema saxatile
Etna 30.3

Pipört *Centranthus ruber*
Sedd på flera ställen.

Algersallad *Fedia cornucopiae*
Sedd på flera ställen.

Cistus creticus
Solvändeart vid Cava Grande 1.4

Cistus salviifolius
Solvändeart vid Cava Grande 1.4

stjärnklint *Centaurea solstitialis*
flera ställen, vanlig längs vägar

Artemisia arborescens
Malörtsart, vedartad stam, bland annat Cekaró 30.3

Ringblomma *Calendula arvensis*
flera ställen 3.4

Klanttistel *Galactites tomentosus*
bland annat Cekaró 30.3

Kronfibbla *Hyoseris radiata*
bland annat utanför Etna Quota Mille 30 och 31.3

Senecio squalidus subsp. *aethnensis*
”Etnastånds”. Ej blommande plantor högt upp på Etna 30.3

Etnarenfana *Tanacetum siculum*
Fröställningar högt upp på Etna 30.3

Convolvulus althaeoides
Storblommig rosa vinda som sågs på flera ställen

Sedum rubens
En fetknopp med smala röda blad, utanför Etna Quota Mille 30 och 31.3

Sedum stellatum
En bredbladig fetknopp, bland annat utanför Etna Quota Mille 30 och 31.3

Navelört *Umbilicus rupestris*
Vanlig i håligheter i kalkklippväggar, bl a. vid Necropolis di Pantalica 3.4

Trädjung *Juniperus oxycedrus*

Vanlig i bergstrakterna V och SV Syrakusa

Daggtörel *Euphorbia characias*

Storvuxen törel, mkt vanlig i vägkanter m.m.

Trädtörel *Euphorbia dendroides*

Stor buskformig törel med vedartad stam. Bl.a. vid Capo Murro di Porco 31.3

Ricin *Ricinus communis*

Förvildade. Sedd längs väg.

Äkta kastanj *Castanea sativa*

Längs väg upp mot Etna 30.3

Stenek *Quercus ilex*

Vanlig i bergen

Ullek *Quercus pubescens*

Bl.a. vid Valle dell'Anapo 1.4

Italiensk munkhätta *Arum italicum*

Cecaró 30.3

Biskopsstav *Arisarium vulgare*

Cava Grande 3.4

Prasium majus

Pantalica 3.4

Sideritis romana

Vendicari 2.4

Lejonsvans *Phlomis fruticosa*

bl a. vid Necropolis di Pantalica 3.4

Fliksalvia *Salvia verbenaca*

Saline di Priolo 31.3

Thymbra capitata

Cava Grande 1.4 och 3.4

Tårakacia *Acacia saligna*

Saline di Priolo 31.3

Etnavedel *Astracantha (Astragalus) siculus*

högt upp på Etna 30.3

Etnaginst *Genista aetnensis*

högt upp på Etna 30.3

Bandvial *Lathyrus clymenum*

bland annat utanför Etna Quota Mille 31.3

Jättevial *Lathyrus grandiflorus*

bland annat utanför Pantalica 3.4

Lathyrus setifolius

Bland annat vid Cava Grande 3.4

Backvial *Lathyrus sylvestris*

bland annat utanför Etna Quota Mille 31.3

Lotus cytisoides

bland annat utanför Pantalica 3.4

Blålupin *Lupinus angustifolius*
Längs vägen 30.3 nära Randazzo

Rosenväppling *Hedysarum coronarium*
Cecaró 30.3

Sparrisärt *Tetragonobolus purpureus*
Sedd på flera platser.

Medicago marina
Saline di Priolo 31.3 och Venticari 2.4

Doftklöver *Trifolium resupinatum*
Sedd på flera platser.

Stjärnklöver *Trifolium stellatum*
Bl.a. vid Capo Murro di Porco 31.3

Hamnvicker *Vicia villosa ssp. ambigua*
Pantalica 1.4

Klöversnyltrot *Orobanche minor*
Cava Grande 1.4

Hampsnyltrot *Orobanche ramosa*
Saline di Priolo 31.3

Getoxalis *Oxalis pre-caprae*
Saline di Priolo 31.3

Vit jordrök *Fumaria capreolata*
Venticari 2.4

Linaria heterophylla
bl a. vid Necropolis di Pantalica 3.4

Linaria reflexa
Sporre sedd bl.a. Cecaró 30.3

Bergsyra *Rumex acetosella*
vid Necropolis di Pantalica 3.4

Sköldsyra *Rumex scutatus*
Sedd kring Randazzo och på Etna, ev. forma *aetnensis*

Blåmire *Lysimachia foemina*
tämligen allmän, åkrar, vägkanter, skräpmark.

Vårcyclamen *Cyclamen repandum*
Pantalica 3.4

Anemone hortensis
Vanlig i bergen, bl.a. utandför Etna Quota Mille 30 och 31.3

Jungfrun i det gröna *Nigella damascena*
vid Necropolis di Pantalica 3.4

Etnamåra *Galium aetnicum*
På lavafält Etna 30.3

Liten blåmåra *Asperula arvensis*
Cecaró 30.3

Bandnässla *Urtica membranacea*
Saline di Priolo 31.3

Pantalianässla *Urtica rupestris*

Endemisk nässla i ravin vid Necropolis di Pantalica 3.4

Etnaviol *Viola aethnensis*

I knopp på lavafält Etna 30.3

Dvärgpalm *Chamaerops humilis*

Bl.a. vid Capo Murro di Porco 31.3

Posidonia oceanica

Vanlig uppspolad som bollar vid mjukbottnar längs kusten

fjäderhyacint *Leopoldia comosa*

Cava Grande 1.4

sjölok *Drimia (Urginea) maritima*

Cava Grande 1.4

Ornithogalum montanum

Stjärnlöksart vid Cava Grande 1.4

Småblommig sabellilja *Gladiolus communis* subsp. *byzantinus*

vid Capo Murro di Porco 31.3

Änkeiris *Iris (Hermodactylus) tuberosus*

Bland annat längs väg på väg upp på Etna 30.3

Iris pseudopumila

Endemisk, i två färgformer, vid Cava Grande och Pantalica 1 respektive 3.4

Moraea sisyrinchium

Irisart vid Saline di Priolo 30.3

Romulea bulbocodium

Irisväxt (lik saffranskrokus) bl.a. utanför Etna Quota Mille 30.3 och 1.3

Romeo och Julia *Dactylorhiza romana* subsp. *romana*

Längs väg upp mot Etna 30.3

Borstnycklar *Orchis italica*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4

Spökyxne *Orchis anthropophora*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4

Bleka pricknycklar *Neotinea lactea*

Etna Quota Mille 31.3, Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4

Pricknycklar *Neotinea tridentata* subsp. *commutata*

Etna Quota Mille 31.3, Cava Grande, Valle dell'Anapo och Pantalica 1.4 och 3.4

Praktofrys *Ophrys tenthredinifera* subsp. *grandiflora*

Bl.a. Cava Grande, Valle dell'Anapo och Pantalica 1.4 och 3.4

Humleofrys *Ophrys bombyliflora*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4

Spegelofrys *Ophrys speculum*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4

Brun ofrys *Ophrys fusca*

Oerhört mångformig art, eller arter. Bl.a. Cava Grande, Valle dell'Anapo och Pantalica 1.4 och 3.4

Brun ofrys *Ophrys fusca* subsp. *funera*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4

Gul ofrys *Ophrys lutea*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4, Vendicari 2.4

Gul ofrys *Ophrys (lutea subsp.) sicula*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4

Spindelofrys *Ophrys sphegodes*

Oerhört mångformig art, eller arter. Bl.a. Valle dell'Anapo och Pantalica 1.4 och 3.4. Vi såg subsp. *sphogodes* och eventuellt subsp. *panormitana*. Den senare var dock troligen *Ophrys exaltata* subsp. *exaltata*.

Spindelofrys *Ophrys (sphogodes) passionis*

Omdiskuterad artstatus. Bl.a. Valle dell'Anapo 1.4

Spindelofrys *Ophrys incubacea*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4

Spindelofrys *Ophrys exaltata* subsp. *exaltata*

Pantalica 3.4

Toffelofrys *Ophrys bertolonii* subsp. *bertolonii*

Cava Grande, Pantalica och Necropolis di Pantalica 1.4 och 3.4. Vi såg många exemplar på olika platser och någon kan vara subsp. *explanata*, men då borde man ha observerat märkets form för säker bestämning.

Sicilienofrys *Ophrys lunulata*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4.

Smyckesofrys *Ophrys fuciflora (oxyrrhynchos)* subsp. *biancae*

Cava Grande och Valle dell'Anapo 1.4 och 3.4

Smyckesofrys *Ophrys fuciflora (oxyrrhynchos)* subsp. *oxyrrhynchos*

Cava Grande 1.4

Jättebockyxe *Himantoglossum robertianum*

Valle dell'Anapo och Pantalica 1.4 och 3.4

Småblommiga satyrnycklar *Serapias parviflora*

Cava Grande 1.4

Serapias bergonii

Ibland räknad som underart till *S. vomeracea*. Cava Grande 1.4

Allmänna satyrnycklar *Serapias vomeracea* subsp. *vomeracea*

Cava Grande 1.4

Fjärilsnycklar *Anacamptis papilionacea* subsp. *grandiflora (expansa)*

Valle dell'Anapo och Pantalica 1.4 och 3.4

Göknycklar *Anacamptis morio* subsp. *morio*

Cava Grande och Pantalica 1.4 och 3.4

Spornnycklar *Anacamptis longicornu*

Etna Quota Mille 31.3

Junkerlilja *Asphodeline lutea*

Bl.a. Cekaró 30.3

Stor affodill *Asphodelus aestivus*

Bl.a. vid Saline di Priolo 30.3

Pip-affodill *Asphodelus fistulosus*

Bl.a. Cekaró 30.3

Spanskrör *Arundo donax*

Observerad 5 dagar totalt

Bellardiochloa (Poa) aetnensis
kortvuxet gräs, endemiskt för Etnas lavafält

LAVAR

Spretig påskrislav *Stereocaulon vesuvianum*
På stenar vid Etnas lavafält

FÅGLAR

- 1 **Gravand** *Tadorna tadorna*
6 Saline di Priolo 31.3 och 30 Venticari 2.4
- 2 **Årta** *Spatula querquedula*
1 Venticari 2.4
- 3 **Bläsand** *Mareca penelope*
5 Venticari 2.4
- 4 **Gräsand** *Anas platyrhynchos*
1 ♂ Saline di Priolo 31.3 och 1 ♂ Venticari 2.4
- 5 **Stjärtand** *Anas acuta*
4 Venticari 2.4
- 6 **Kricka** *Anas crecca*
1 Saline di Priolo 31.3
- 7 **Smådopping** *Tachybaptus ruficollis*
1 Saline di Priolo 31.3
- 8 **Skäggdopping** *Podiceps cristatus*
2 Venticari 2.4
- 9 **Större flamingo** *Phoenicopterus roseus*
100 Venticari 2.4
- 10 **Vit stork** *Ciconia ciconia*
8 längs vägen 31.3
- 11 **Skedstork** *Platalea leucorodia*
10 Venticari 2.4
- 12 **Kohäger** *Bubulcus ibis*
10 Cecaró 30.3
- 13 **Gråhäger** *Ardea cinerea*
4 Venticari 2.4
- 14 **Ågretthäger** *Ardea alba*
1 Venticari 2.4
- 15 **Silkeshäger** *Egretta garzetta*
1 Catania 29.3, 2 Venticari 2.4 och 1 Marzamemi 2.4
- 16 **Storskarv** *Phalacrocorax carbo* subsp. *sinensis*
Randazzo 30.3, 1 Saline di Priolo 31.3 och 10 Venticari 2.4
- 17 **Fiskjuse** *Pandion haliaetus*
1 Venticari 2.4
- 18 **Kungsörn** *Aquila chrysaetos*
1 längs väg utanför Etna Quota Mille 30.3
- 19 **Brun kärrhök** *Circus aeruginosus*
1 Cecaró 30.3, 1 längs vägen 31.3, 1 Syracuse 1.4 och 1 Venticari 2.4
- 20 **Stäpphök** *Circus macrourus*
1 ♂ Cava Grande 1.4 och 1 ♂ längs vägen 2.4
- 21 **Ormvråk** *Buteo buteo* subsp. *pojana*
1 Randazzo 30.3 och 2 längs vägen 31.3. Observerad 5 dagar totalt
- 22 **Sothöna** *Fulica atra*
20 Saline di Priolo 31.3 och 50 Venticari 2.4
- 23 **Tjockfot** *Burhinus oedicephalus*
1 hörd Capo Murro di Porco 31.3, 1 hörd Pozzo di Mazza 31.3 och 2 hörda Pozzo di Mazza 1.4
- 24 **Stytlöpare** *Himantopus himantopus*
15 Saline di Priolo 31.3
- 25 **Skärfläcka** *Recurvirostra avosetta*
20 Saline di Priolo 31.3 och 10 Venticari 2.4
- 26 **Kustpipare** *Pluvialis squatarola*
1 hörd Venticari 2.4

- 27 **Mindre strandpipare** *Charadrius dubius* subsp. *curonicus*
1 Marzamemi 2.4
- 28 **Svartbent strandpipare** *Charadrius alexandrinus*
4 Syracuse 31.3
- 29 **Brushane** *Calidris pugnax*
10 Vendicari 2.4
- 30 **Småsnäppa** *Calidris minuta*
1 Saline di Priolo 31.3
- 31 **Drillsnäppa** *Actitis hypoleucos*
2 Vendicari 2.4
- 32 **Skogssnäppa** *Tringa ochropus*
1 Catania 29.3 och 1 Capo Murro di Porco 31.3
- 33 **Svartsnäppa** *Tringa erythropus*
10 Vendicari 2.4
- 34 **Gluttsnäppa** *Tringa nebularia*
1 Vendicari 2.4
- 35 **Långnäbbad mås** *Chroicocephalus genei*
1 Saline di Priolo 31.3 och 1 Vendicari 2.4
- 36 **Skrattmås** *Chroicocephalus ridibundus*
2 Syracuse 2.4
- 37 **Rödnäbbad trut** *Ichthyaeetus audouinii*
1 Capo Murro di Porco 31.3, 5 Vendicari 2.4 och 2 Marzamemi 2.4
- 38 **Medelhavstrut** *Larus michahellis*
Observerad 2 dagar totalt
- 39 **Sandtärna** *Gelochelidon nilotica*
3 Vendicari 2.4
- 40 **Kentsk tärna** *Thalasseus sandvicensis*
1 Saline di Priolo 31.3
- 41 **Klippduva** *Columba livia* var. *domestica*
Observerad 7 dagar totalt
- 42 **Ringduva** *Columba palumbus*
Observerad 7 dagar totalt
- 43 **Turkduva** *Streptopelia decaocto*
Observerad 5 dagar totalt
- 44 **Gök** *Cuculus canorus*
1 hörd Etna Quota Mille 30.3
- 45 **Dvärguv** *Otus scops*
3 hörda Etna Quota Mille 29–30.3, 1 hörd Pozzo di Mazza 1–2.4
- 47 **Minervauggla** *Athene noctua*
1 Cecaró 30.3
- 47 **Alpseglare** *Apus melba*
1 Cecaró 30.3
- 48 **Tornseglare** *Apus apus*
Observerad 6 dagar totalt
- 49 **Blek tornseglare** *Apus pallidus*
10 Randazzo 30.3. Observerad 2 dagar totalt
- 50 **Härfågel** *Upupa epops*
1 Etna Quota Mille 30.3, 3 Bronte 31.3, 2 Cava Grande 1.4, 1 Vendicari 2.4 och 2 Cava Grande 3.4
- 51 **Större hackspett** *Dendrocopos major*
1 längs vägen 30.3, 1 Vendicari 1.4 och 1 Cava Grande 2.4
- 52 **Tornfalk** *Falco tinnunculus*
Observerad 5 dagar totalt
- 53 **Nötskrika** *Garrulus glandarius*
2 Etna Quota Mille 31.3 och 1 Pozzo di Mazza 31.3. Observerad 2 dagar totalt
- 54 **Skata** *Pica pica*
Observerad 7 dagar totalt
- 55 **Kaja** *Coloeus monedula* subsp. *spermologus*
20 Randazzo 30.3
- 56 **Gråkråka** *Corvus cornix* subsp. *cornix*
Observerad 6 dagar totalt
- 57 **Korp** *Corvus corax* subsp. *hispanus*
2 Randazzo 30.3, 2 längs vägen 31.3, 4 Cava Grande 1.4, 2 längs vägen 2.4 och 6 Cava Grande 3.4
- 58 **Svartmes** *Periparus ater*
10 Etna 30.3

- 59 **Blåmes** *Cyanistes caeruleus*
Observerad 3 dagar totalt
- 60 **Talgoxe** *Parus major*
Observerad 5 dagar totalt
- 61 **Pungmes** *Remiz pendulinus*
4 Saline di Priolo 31.3
- 62 **Trädlärka** *Lullula arborea*
Etna Quota Mille 30.3 och 31.3. Observerad 4 dagar totalt
- 63 **Tofslärka** *Galerida cristata* subsp. *apuliae* (endemisk ras!)
3 Cecaró 30.3, 1 Cava Grande 1.4 och 2 Cava Grande 3.4
- 64 **Backsvala** *Riparia riparia*
10 Venticari 2.4
- 65 **Ladusvala** *Hirundo rustica*
Observerad 6 dagar totalt
- 66 **Klippsvala** *Ptyonoprogne rupestris*
10 Randazzo 30.3
- 67 **Hussvala** *Delichon urbicum*
10 Randazzo 30.3. Observerad 4 dagar totalt
- 68 **Cettisångare** *Cettia cetti*
5 Saline di Priolo 31.3, 2 Pantalica 1.4 och 10 Venticari 2.4
- 69 **Stjärtmes** *Aegithalos caudatus* subsp. *siculus* (endemisk ras!)
4 mellan Etna Quota Mille och Bronte 31.3
- 70 **Gransångare** *Phylloscopus collybita*
1 hörd Etna Quota Mille 31.3, 1 hörd Venticari 2.4 och 1 hörd Pantalica 3.4
- 71 **Rörsångare** *Acrocephalus scirpaceus*
1 hörd Venticari 2.4
- 72 **Grässångare** *Cisticola juncidis*
10 Saline di Priolo 31.3 och 5 Venticari 2.4
- 73 **Svarthätta** *Sylvia atricapilla*
1 hörd Etna Quota Mille 30.3. Observerad 5 dagar totalt
- 74 **Glasögonsångare** *Sylvia conspicillata*
6 Cava Grande 1.4
- 75 **Rödstrupig sångare** *Sylvia cantillans*
2 Etna Quota Mille 30.3. Observerad 3 dagar totalt
- 76 **Sammetshätta** *Sylvia melanocephala*
1 Etna Quota Mille 30.3 och 2 Capo Murro di Porco 31.3. Observerad 4 dagar totalt
- 77 **Brandkronad kungsfågel** *Regulus ignicapilla*
1 ♂ Etna 30.3
- 78 **Gärdsmyg** *Troglodytes troglodytes*
Observerad 4 dagar totalt
- 79 **Nötväcka** *Sitta europaea* subsp. *cisalpina*
3 hörda Etna 30.3
- 80 **Trädgårdsträdskrypare** *Certhia brachydactyla*
2 Bronte 31.3 och 1 Pantalica 1.4
- 81 **Svartstare** *Sturnus unicolor*
Observerad 6 dagar totalt
- 82 **Koltrast** *Turdus merula*
Observerad 5 dagar totalt
- 83 **Dubbeltrast** *Turdus viscivorus*
1 hörd Etna 30.3
- 84 **Rödhake** *Erithacus rubecula*
Observerad 4 dagar totalt
- 85 **Blåtrast** *Monticola solitarius*
1 Randazzo 30.3
- 86 **Stenskvätta** *Oenanthe oenanthe*
2 Capo Murro di Porco 31.3
- 87 **Medelhavsstenskvätta** *Oenanthe melanoleuca*
1 ♂ Cava Grande 1.4
- 88 **Italiensparv** *Passer italiae*
Observerad 5 dagar totalt
- 89 **Pilfink** *Passer montanus*
Observerad 2 dagar totalt
- 90 **Gulärkla** *Motacilla flava*
20 Capo Murro di Porco 31.3, flera av subsp. *feldegg*
- 91 **Forsärkla** *Motacilla cinerea*
1 längs vägen 3.4

- 92 **Sädesärta** *Motacilla alba*
2 Etna 30.3 och längs vägen 31.3. Observerad 3 dagar totalt
- 93 **Trädpiplärka** *Anthus trivialis*
1 hörd längs vägen 3.4
- 94 **Bofink** *Fringilla coelebs*
Observerad 4 dagar totalt
- 95 **Grönfink** *Chloris chloris* subsp. *aurantiiventris*
1 hörd Cava Grande 1.4 och 1 Syracuse 2.4. Observerad 3 dagar totalt
- 96 **Hämpling** *Linaria cannabina* subsp. *mediterranea*
2 Etna 30.3
- 97 **Mindre korsnäbb** *Loxia curvirostra* subsp. *poliogyne*
3 Etna 30.3.
- 98 **Steglits** *Carduelis carduelis*
3 Etna Quota Mille 30.3. Observerad 5 dagar totalt
- 99 **Gulhämpling** *Serinus serinus*
Observerad 4 dagar totalt
- 100 **Kornsparv** *Emberiza calandra*
3 Cecaró 30.3 och 1 Cava Grande 1.4
- 101 **Klippsparv** *Emberiza cia*
3 Etna 30.3
- 102 **Häcksparv** *Emberiza cirius*
1 Etna Quota Mille 30.3, 1 hörd Etna 31.3 och 1 Cava Grande 3.4

DAGFJÄRILAR

- 1 **Tosteblåvinge** *Celastrina argiolus*
Bronte 31.3
- 2 **Puktörneblåvinge** *Polyommatus icarus*
1 Cava Grande 1.4
- 3 **Mindre guldvinge** *Lycaena phlaeas*
Bronte 31.3
- 4 **Svingelgräsfjäril** *Lasiommata megera*
Bronte 31.3
- 5 **Nettle-tree Butterfly** *Libythea celtis*
mellan Etna Quota Mille och Bronte
- 6 **Tistelfjäril** *Vanessa cardui*
Etna 30.3
- 7 **Segelfjäril** *Iphiclides podalirius*
Capo Murro di Porco 31.3
- 8 **Makaonfjäril** *Papilio machaon*
Observerad 4 dagar totalt
- 9 **Sydlig hålrötsfjäril (Italian Festoon)** *Zerynthia cassandra*
3 Etna Quota Mille 31.3, 2 Cava Grande 1.4 och 1 Cava Grande 3.4. Endemisk.
- 10 **Aurorafjäril** *Anthocharis cardamines*
Etna 30.3. Observerad 3 dagar totalt
- 11 **Eastern Orange Tip** *Anthocharis damone*
2 Etna 30.3
- 12 **Sydlig citronfjäril** *Gonepteryx cleopatra*
5 Saline di Priolo 31.3
- 13 **Kålfjäril** *Pieris brassicae*
Observerad 4 dagar totalt
- 14 **Rapsfjäril** *Pieris napi*
1 Bronte 1.4. Observerad 3 dagar totalt
- 15 **Skogsvitvinge** *Leptidea sinapsis*
1 Valle dell'Anapo 1.4

ÖVRIGA EVERTEBRATER

Blodgrodstrit *Cercopis sanguinolenta*

vid Valle dell'Anapo 1.4 och flera vid Necropolis di Pantalica 3.4

Egyptisk gräshoppa *Anacridium aegyptium*

1 Saline di Priolo 31.3, 1 Necropolis di Pantalica 3.4

Scarabaeus cicatricosus

Stor dyngbagge hittad vid Cava Grande 3.4

Vitfläckig guldbagge *Oxythyrea funesta*

1 Necropolis di Pantalica 3.4

Papillifera papillaris

Vacker landlevande snäcka, Cava Grande 1.4

Muticaria syracusana

Endemisk landlevande snäcka, Cava Grande 1.4

Muticaria neuteboomi

Endemisk landsnäcka, hittad i stenmurar vid vårt boende i Pozzo di Mazza 1–3.4

Cochlostoma dionisi

Endemisk landsnäcka, hittad på lodrät stenvägg i ravin vid Necropolis di Pantalica 3.4

REPTILER

- 1 **Turkisk murgecko** *Tarentola mauritanica*
1 Pozzo di Mazza 1.4 och 1 Pozzo di Mazza 2.4
- 2 **Västlig smaragdödla** *Lacerta bilineata* subsp. *chloronota*
Endemisk ras. 1 Etna 30.3
- 3 **Italiensk murödla** *Podarcis siculus* subsp. *campestris*
1 Etna 30.3. Observerad 3 dagar totalt
- 4 **Siciliansk murödla** *Podarcis waglerianus* Endemisk
5 Cava Grande 1.4 och 10 Cava Grande 3.4
- 5 **Fläckig valsskink** *Chalcides ocellatus*
2 Capo Murro di Porco 31.3 och 2 Pantalica 3.4
- 6 **Gulgrön pisksnok** *Hierophis viridiflavus*
1 observerad av Pav vid Cava Grande 3.4